

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה מיד לאחר מתן תורה פתחה התורה בפרשה על גג הנמכר בגניבתו

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו'" (שמות כ"א, א-ב)

וצ"ב הרי בני ישראל התעלו והתרוממו בהר סיני למעלות הנשגבות ביותר. הקב"ה פתח להם את שבעת הרקיעים והכל נגלה לנגד עיניהם.

הם וכו לגילוי שכניה ושמעו את קול ה' בהדר, שהיה מהדהד מסוף העולם ועד סופו: "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כב).

בעודם מצויים ברוב מעלתם, מן הראוי היה שהמצוות שיצוו עליהם מיד לאחר מכן יעסקו בעניינים מרוממים ועלילים, כגון מצוות קדושים תהיו (ויקרא יט, ב) וכדומה. ולא לפתוח בפרשה על גג הנמכר בגניבתו?

אלא יבואר בהקדים דברי הפסוק ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם וכו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות ג, יז) וצ"ב וכי אחרי כל היסורים והשיעבוד הנורא שעברו בני ישראל 210 שנים, והנה הם זוכים לראות יד ה' במכות אשר במצרים, בקריעת ים סוף, בהליכתם במדבר כשה' הולך לפניהם יומם בעמוד אש וענן להאיר ולהנחותם הדרך, ואחרי כל זה - וזלא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצרימה, הם ישוּבו למצרים ארץ סבלותיהם ועיניהם, ולמה?! "בראותם מלחמה" זה הם ונפלאות ה' בהוציאם מארץ מצרים בכח גדול וכיזי חוקה, והם מפחדים ממלחמה ועוד יסכימו מפתח זה לשוב למצרים!!!

אלא למדנו מכאן מאיר לנו מן ר' לייב חסמן זצוק"ל, כי האדם מורכב משני כוחות הפכיים מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים לו והלק אלוך ממנו, וגוף עכור חשוך וגשמי עפר מן האדמה - "סולם מוצב ארצה וראשו מגיעה השמימה", וכל הזמן מתחוללת בתוכו מלחמה בין שני הפכיים אלו, ויכול האדם להתהפך מן הקצה אל הקצה ברגע קט. וזהו "פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה" אחרי שהאדם נמצא במרומו מעלה, יכול הוא להתהפך ברגע לשפל שאין כמותו, הוא רק יראה מלחמה ורגשות פחד וגוף ינסו להפילו. לכן על האדם לעמוד כל חייו בחזקת ירגיעם תבחנו כל הזמן בהתבוננות ובחינה על מצבו, כי אין לאדם שום בטחון מהרגע לרגע, גם אחרי שהגיע לדרגות גבוהות ונשגבות יכול לאבד הכל ברגע. ומה נראה גם לדיפק כי מדה טובה כפולה וכו', כי גם אם נפל האדם לעמקי שחת, אל לו ליפול ברוחו ח"ו, כי יש בידו לשוב ולעמוד בחפזו נפלא על מקומו הנכון ולקבל שוב מוסרות נפשו בידו והטמות לדרך הטוב. הסבא מקלם היה אומר: בני אתחיו בפשטות תשארו בפשטות! כלומר אם תחיו בלי התבוננות או יסארו כל מעשיכם כמעשה קוף בעלמא! והארנו בוה במק"א (למעשה פרשת בא) שפרעה לא היה מתבונן ולכן הוא נפל

כמה שהדבר יותר יקר הוא צריך יותר שמירה

ועוד יש לומר שהרי כמה שהדבר הוא יותר יקר לאדם הוא חושש יותר שמא יאבד לו, לכן רצה ה' להראות להם עד כמה יקרה כל ההשקעה ודברי תורה קשה לקנותם כהלי וכו' ונח לאבדם ככלי זכויות. לכן הולכים ה' בכל כך הרבה סיבובים. משל למי שיש לו הרבה כסף כמה שיש לו יותר הוא יותר שומרו עמוק.

ונסו שרבי אליהו לאפיאן היה לומד מאן, שלימדה תורה עד כמה כדאי להשקיע בבדיחה מן החטא. כדאי היה לבחור בדרך הרחוקה, ללכת דרך ימים ומדבריות, הכל כדי לנתק את הגשר אשר דרכו אפשר לחזור אל החטא. כדאית השקעה של עבודה רבה ועמל קשה, בעקירה מהמבט ומחסיבה שהיו עד הנה, כדי לחסום את הדרך חזרה אל החטא ואל סביבתו. (ועי' מש"כ בזה בלמעשה פרשת בשלח)

לפי"ז מובן מדוע צייתה התורה מיד על הדרגות של גניבה כי האדם יכול ליפול מאיגרא רמה לבריא עמוקא. (ויש להוסיף את דברי הגר"א שאורה חיים למעלה למשכיל לבלתי סור מדרת שחת שאם אינו עולה בודאי הוא יורד)

וכן היה שעמ"י מיד נפלו בחטא העגל כמו שכתוב: סרו מזה מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה (שמות לבח) ומקשה ר' חיים שמואלביץ, (מאמר נה) הרי מבואר במי בשבת (קה) שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז, והולך ועובד. אבל אינו יכול להפילו מיד, א"כ קשה איך יתכן שעמ"י, שהיו דור דעה שאפי שפחה ראתה על הים מה שלא ראה יחוקאל בן בוזי, והצביעו על הקב"ה כביכול ואמרו זה קלי ואנחנו (רש"י שמות טו, ב). עשו את העגל ולא עוד אלא שחטאו כל כך מהר והוגדרו כעלובה כלה שזינתה תחת חופתה (גיטין לו:).

ולפי האמור מיושבים הדברים שהאדם כוחו ליפול מביום חתונתו ושמחת ליבו לשפל המדרגה. אך יתכן שמואזרה על האבת ה' עובדים להזהירו שלא לעבוד ע"ז שהוא כמפור בעיקר

ולפי"ז יש לישב מה שהקשה החפץ חיים בשמירת הלשון (שער התורה פרק ז') על מה שאנו אומרים בכל יום בפרשה שניה דקריאת שמע (דברים י"א י"ג): "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לארבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. וכו' השמרו לכם וגו' ועבדתם אלהים אחרים" וכו'. וצ"ב שהרי מודבר באנשים יראי ה' ואוהבי שמו בכל לבב ונפש, כמו דכתיב: "לאהבה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" וכו', ומה שיק' להזהירם "פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם". וכו', וצ"ב שהרי מבואר במי בשבת (קה) שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז, והולך ועובד. אבל אינו יכול להפילו מיד, א"כ קשה איך יתכן להזהירו שיפלו עד כדי כך מאהבת ה' לעבוד עבודה זרה, שהוא כמפור בעיקר!

ועוד תבת "וסרתם" לאורה יתר היא? ועוד דלכאורה הלא הדרך הוא כשאדם מצוה לבנו שיתנהג בדרך הישר, מצוה לו לפי ענינו. אם הוא הולך בדרך תמים, מצוהו שיוסיף אומץ, ולא יסור מזה הדרך, ואם הוא הולך שובב בדרך לבו ורוצה לנסע מאתו, הוא מצוהו שעל כל פנים לא יסור מדרך השם לגמרי, חס ושלום, ואם יחליף הענינים, שיצוה לבנו הולך בדרך הישר, שלא יסור מדרך ה' להמיר דתו, חס ושלום, לא לכבוד ידה לו וגם לבנו בצויו הנה

ולפי האמור יש לישב שכיון שהאדם יכול להיפך מעובד ה' לכופר לכן מצוה ה' מיד לשמור על עצמו. כי יוכל להגיע לשאלו התחתית.

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית המנסת הניכי הישיבות - "בית יוסף" קרית פוניבז

למה מקלל אביו נענש יותר ממכה

ומכה אביו ואמו מות יומת (כא טו) פירש"י בחנק, ואילו מקלל אביו בסקילה. כלומר דייבור גרוע ממכה.

ולמד מזה בספר לקח דעת ויש מזה מוסר השכל, עד כמה על האדם להזהר מדיבור שלא יכאיב לחבירו, שהרי דבר זה הוא חמור יותר מהכאת חבירו.

א"ה וכו' בשע"ת ש"ג אות ס"ג, החיזין מהכא שחמור עון הלשון מהכאה. [מיהו ע"י ברש"י סנהדרין נ"ג א' ד"ה והמקלל שכתב דטעם החומר הוא משום שגם הוציא שם שמים לבטלה].

מכה תתרא אף דיבורים מכאיבים לעד

סיפר הרה"ג רבי ראובן אלכו שליט"א בספרו 'משכני אחרך', אמרו חז"ל (בבא מציעא נח ע"ב): "גדולה אונאת דברים מאונאת ממוין", כלומר נדרשת מהאדם זהירות יתרה שלא לצער ולהונות בדיבור, אף יותר מהזהירות הנדרשת מאונאת ממוין, שגם היא חמורה מאד. אחת הסיבות לחומרת אונאת דברים היא שלא ניתן להשיבה, והשפעתה על הנפגע נשארת שנים רבות. על כך נאמר בדרך מליצה: "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, מכה תתרא, ודברים יש להם קיום..."

כלומר, אדם קבל מכה או נפצע, כואב לו, אבל על פי רוב המכה תתרא תוך תקופה קצרה. כמה מכות קיבלנו בידיים וברגליים ואפילו בראש... מי זוכר בכלל... אבל דיבורים שגרמו צער יש להם קיום! קשה למחוק את רישומם! כאשר אדם מביה וממליך את רעהו - הפגיעה נחקקת בנשמתו לאורך ימים ושנים, וככל שירצה האדם לשכוח - הוא זוכר זאת תמיד, זה כבר טבעו בו: פלוני ביזה אותי! קשה מאוד לשכוח, ואפילו אם אדם רוצה - הוא אינו יכול. גם אם הצליח להתגבר על הכאב ולסלוח, קשה לו לשכוח!

זכרנו כשהיייתי נער בן ארבע עשרה בישיבה קטנה, פעמים רבות היה ראש הישיבה הגאון רבי מאיר דב רובמן זצ"ל, מכבד אותי לעבור לפני התיבה ולהיות חזן. הקב"ה חנן אותי בקול יפה, ומכיוון שלמדתי להתפלל מחזנים אשכנזים - התפללתי בנוסח זה, וראש הישיבה היה נהנה מכן, ואפילו האשכנזים שהיו בישיבה נהנו לשמוע אותי. אבל היה בחור אחד שלא נהנה מהחזנות שלי. אני זוכר שיום אחד לאחר שגמרתיו את התפילה, וקבלתי ברכות 'יישר כח' מרבני הישיבה וגם מכמה חברים, ניגש אלי אותו בחור ואמר לי: "אתה מתחזן בקול של תרגול..." בדיוק כך... זה כל כך כאב לי עד שהתחלתי לבכות.

אמרתו בליבי: 'מה הוא רוצה ממני? מה עשיתי לו? והלא שמעתי חזנות יפה וטובה וכולם נהנו, מדוע הוא אומר לי כך?'. כאב לי כל כך! לאחר מכן גערתי בעצמי: 'נו, שכח מזה!'. החלטתי למחול לו ולא להקפיד עליו, אולם לא יכולתי לשכוח את דבריו. בכל פעם שראיתינו נזכרתי בעלבון הצורב. ועד היום, אחרי חמישים שנה ויותר, הדבר חקוק בזכרוני...כמה כוח יש לדיבורים שלנו, וכמה עלינו להזהר לא לקללם בהם!.. עכ"ד.

ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

למה מוכרים את העבד עברי ולא משכירים אותו

צ"ב למה מוכרים את מי שגנב ואין לו כסף לשלם לעבד ושוללים לו את חירותו לכאן יותר טוב שישכירו אותו בכדי גנבתו ומהכסף הזה ישיבו את הגניבה?
אלא יש לומר שהיות והאדם לעמל נברא כמו שאמר רבי אלעזר (סנהדרין צט): כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה-1) כי אדם לעמל יולד. אינו יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הו אומר לעמל פה נברא, ועדיין אינו יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א-ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפך, הו אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא מולתו גפי דרופתקי ניהו, טובי לדוכי דהו דרופתקי דאורייתא.
ובמדרש ("ב"ר פ"ג ז) ואדם אין לעבד את האדמה (בראשית ב, ה), ואדם אין להעביד את הבריות להקדוש ברוך הוא, כאלוהו וכוונתו המעגל. (דבר זה צ"ב שבשלמא אליהו מוכן מה שקירב אותם אבל חוני במה הוא קירב ואולי ע"י העוגה שהג קירבם ועוד צ"ב למה לא הוזכר אברהם אבינו) ואדם אין לעבד את האדמה, לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה, הוא עמל בתורה, ואם לא זכה, הוא עמל בארץ. אשיריו לאדם שהוא עמל בתורה. ומו שאינו עבד ה' נהיה עבד למישהו אחר וכן מפורש במדרש (ילקוט"ש תהלים צד רמז תתנ) אשרי הגבר אשר תיסרו קה ומתורתך תלמדנו - אמר רבי בינא אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשניו אינו יכול לישן בעניו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו ישן, זה ער וזה ער, הו אשרי הגבר וגו' והיינו שתמורת מה שסבל על המצוה חוסך ומנע היסורים שהיו באים עליו בלא"ה.
ולכן שאדם הראשון לא עשה רצון ה' הוא נענש בזיעת אפך תאכל לחם.

כי האדם צריך להתרגל לעול ולכן עמ"י ירדו למצרים וכשהו הוציאם אמר כי לי בני עבדים וכל המטרה שייצאו ממצרים היא להיות עבדי ה' לכן בין המצוות שניתנו לאחר מתן תורה זה עבד עברי לומר שמי שאינו רוצה עבודת ה' מוכרח הוא להיות עבד למישהו אחר.
ומי שגנב אינו רוצה עמל כי לכן הוא לא הלך לעבד ולהתפרנס מזה, ולכן נענש וזה הסיבה שזה נכתב מיד לאחר מתן תורה להראות את חשיבות העמל.

ולכן מבואר בתורה שאם העבד אומר שהוא ואהב את אדוניו ואינו רוצה לצאת לחפשי, אז והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אונן במרצע ועבדו לעולם (כא, 1) כתב רש"י, "ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא נתגבו והלך ונגב תרצע". יש להבין, שמחמת זה הטעם היה ראוי יותר שמיד ירצע באונן כעונש על הגניבה, ומדוע רוצעים את האון על דבר הגניבה רק אחרי שאינו רוצה לצאת? ויש לתרץ, שכיוון שצריך להשיג את הכסף כדי לשלם את הגניבה, ולצורך כך הרי נמוך, לא רצתה התורה להענישו פעמיים. אמנם, כעת שאומר שאינו רוצה לצאת, מתברר שכל המכירה כלל לא נחשבה לו כעונש, על כן, דוקא כעת רוצעים את אונן כעונש על הגניבה. (לקט אמרים למהר"ל דיסקין)

אלא יש לומר שיש הבדל בין מי שחד פעמי אינו רוצה לעמול למבין מי שהפך את חוסר העמל לשיטה וזה כאשר הוא רוצה להמשיך לעבוד הוא מוכיח שהוא הפך את זה לשיטה ולכן הוא נענש כי יש הבדל בין מרידה חד פעמית לשיטה.

(וזכרנו שיש שמוכיחים מאחד הפוסקים שיש הבדל בין העובר בעירה במקרה או בשיטה) והגישו אל הדלת או אל המזוזה ("כ"א - 1) און ששמעה על הר סיני לא נתגבו והלך ונגב, תרצע. [רש"י]. שואל רבי יעקב גלינסקי, מהו באמת החטא הגדול של העבד? הוא כשה"כ אוהב את אדוניו, מפרנסו, נוח לו אצלו, הוא כבר התרגל לסדר יומו, מדוע התורה מסתכלת על זה בעין רעה כל כך?

אלא מותר על פי המשנה בפרקי אבות [ג' - א] שאומרת, "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". נשאלת השאלה, למה כתוב "ואי אתה בא לידי עבירה", למה לא כתוב ואי אתה עושה עבירה או עובר עבירה, וכי לעבירה יש ידיים? אומר רבי אליהו לאפיאן, עקביא בן מהללאל לא הבטיח שאם נסתכל בשלושה דברים לא ניפול אף פעם בעבירה. קורה שאדם נכשל בעבירה, אבל על דבר אחד הוא נותן אחריה, שאם יסתכל אדם בשלושת דברים אלו, לעולם לא יהיה כפות ידיים של העבירה, שהרי לעבירה יש ידיים והיא גוררת, עבירה גוררת עבירה. אבל אם יסתכל בשלושת דברים אלו, כאשר יתן אל ליבו וילמד מוסר, מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, גם אם יעבור עבירה, יישאר כח בנותניו לברוח ממנה. ואם נפל הלילה בעבירה קלה, הוא יברח מהמקום, ימלט מידיה ולא יצטרך להיות כפות בידיה של העבירה. וכך אומרים לאדם, קרה שנכשלת בעבירה, אבל מדוע המשכת להסתובב איתה. תפתח דף חדש טוב יותר, וברך לך מהעבירה של פעם. והוה גם החטא של אותו עבד. עשיית שטות, גנבת, נמכרת לעבד, נכשלת בעבירה, נו, אין מה לעשות. אבל עכשיו שאתה כבר יכול לצאת, לפתוח חיים חדשים, למה לך כל זה, למה לך להמשיך להיות נגור הלאה בעבירה גוררת עבירה, למה לך להמשיך להתבוסס בבזיון הזה.

והן הן הדברים שלא לעשות מהנפילה שיטה. וזה סיבת התנגדות החזו"א למוזריה כי הם עשו מהנפילה שיטה

ישראל העובד עבדים

רבי משה שניפלד ז"ל, במכתב נוקב משנת תשכ"א כתב את הדברים הבאים: זכיתי לשהות לעיתים קרובות בצל קורתו של רבה"ק החזו"א, וממנו קבלתי את ההשקפה כי המורחי מסוכן יותר מאשר המפא"י, והחינוך המורחי מסוכן יותר מהחינוך החילוני...

כאשר החזו"א עבר ליד בנינו של בית ספר המורחי בב"ב, אמר: משתוממים כיצד זה יתכן שבשנים קדמוניות עבד כלל ישראל לעבדים, הנה לפנינו דוגמה לכלל ישראל העובד עבדים, שחינוך המורחי שמו. רבינו החזו"א קרא את האיש שהכשיר את החינוך הממלכתי דתי בשם עמלקי, יען כי קרה את האמבטי הרוחתת לפני האחרים... (מעשה איש ח"ב עמ' רטו) והטעם ביאר(מעשה איש ח"א עמ' רכא) נהירטא, מספר תלמידו ר"ש כהן, פעם אחת רינתי אחר אחד מכאי ביתו שאינו מודקדק במצוה קלה בכחמורה, ואמר לי: עדיין לא זכינו שכל ישראל יהיו צדיקים גמורים, ואין לרחק גם את אלה שהם במדרגה של בינונים. ומצאתי אז מקום לטעון: אם כן, מה איפוא ההתנגדות החזקה כל כך לשיטת המורחי? הלא גם הם בכלל הבינונים, ומה חרי האף הגדול הזה?

והסביר לי, ההבדל הוא כך. מציאות הבינונים אינה מהווה שיטה מיוחדת לכשעצמה, וגם הבינוני מכיר ויודע שמוטב להיות צדיק גמור וכו' יש לשאוף לכך שכולם יהיו צדיקים גמורים, רק שלו אין אפשרות לכך משום אי יכלתו לכבוש את יצרו ולעמוד בנסיון או סיבות אחרות. לא כן המורחי המהווה שיטה של בינוניות, השואפת לכך שבני ישראל יהיו דוקא בינונים ולא יותר. גם העמידו שיטת החינוך שלהם על יסוד של בינוניות, ומתייחסים בשלילה אל הצדיק הגמור, מבלי לראות בו את האדם השלם - וכי יש לך סכנה רוחנית חמורה מזה??!

ויש להוסיף שעל האדם מוטל לזכור שהוא עבדו של ה' וכמו שכתוב "כי תקנה עבד עברי" (כ"א - ב) שואל האלשיך, הלשון צריכה להיות הפוכה, הרי בשעת הקניה הוא עדיין עברי ולא עבד, ולמה כתוב "כי תקנה עבד עברי". ומתיר, יש כאן רמז לקונה, דע לך, אתה אמנם קונה אדם בזוי ונאלח - גנב, אבל עדיין הוא עבד להקב"ה, הוא כבר עבד לאדון אחר, לאדון העולם.

ועוד יש לומר עפ"י מה שאמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, (הו"ד בספר "אוצרותיהם אמלא" של הרב אליעזר טורק) הסביר פעם שהסוגיה של עבד עברי בעיקרה היא פלא פלאים. הרי ידוע בכל מדינות העולם, היכן שהנהוג הוא על פי חוקות הגויים, מטילים עונשים קשים על גנבים. לפעמים שופטים אותם רק על פי עד אחד, לפעמים על פי קרוב וטועד בדבר, ואף על פי אומדנא. נוהג זה בא אצלם מסבא פשוטה והגיונית, כי אלמלא העונשים הללו איש את רעהו חיים בלעו.

והנה אצלנו, אצל כלל ישראל, באה התורה ואומרת שהגנב לא מתחייב לשלם רק אם ראוהו שני עדים, וגם כזה אם הקדים והודה בגניבה קודם שבאו העדים הוא נפטר מן הקנס. ולא עוד אלא גם אם כבר התחייב, אם אין לו מה לשלם הוא נמכר לעבד. ואז, לא זו בלבד שהוא נפטר מלשלם, אלא שמעשה מוזמנים לו חיי נוחות, האדון מחוייב להאכילו מאכלים טובים ומשוכחים כפי שהוא עצמו רגיל, ולהלבישו בגדים טובים כפי שהוא עצמו נוהג ללבוש, ואין לו כלל דאגת פרנסה לכלכל את עצמו ובני ביתו.

והמתבונן בכך יתפלא: לכאורה בצורה כזו מה ימנע מהגנב לנגוה? כיצד יהיה סדר בעולם? הרי כל אחד יעדיף לגנוב כדי להגיע למצב של זינמכר בגנבתו, להיות מושחרר מעול הפרנסה, ולחיות חיי רווח על חשבון האדון?
אלא, כותב הרב אלישיב דבר נפלא ביותר, מכאן נראה שהתורה מלמדת אותנו נקודה חשובה ויסודית: אל לנו להעמיד את עמוד התליה ואת חרב העונשים, שהם אלו שיהיו את בסיס האיום למנוע מגנבים לעשות רע, כי לא זה מה שימנע מהם לשנות את מהותם, לחדול אחת ולתמיד מלפשוט.

אדרבה, מה שכן יגרום להם להימנע מהגניבות, היא דוקא ההנהגה הטובה והרחימאית שיהגו איתם, וההתייחסות כלפיהם בדרך כבוד ורגישות. זאת יחד עם השפעת המידות הטובות שיראו בבית האדם, שהן בסיס ההליכה בדרכי התורה והאמונה בקדושת ברוך הוא, הם יהיו ערבים שהסדר העולמי יתקיים וישתמר כראוי ויתמעטו הגנבים. סברת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה. כך היא דעת והשקפת התורה! הדוגמא הקלאסית למידות טובות, זוהי פרשת עבד עברי!

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועהיל, מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל ה"חזון יחזקאל". את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו העוזרת בבית, ואת שהיתה אמונה על מלאכת הניקון.

מדי פעם הוא היה קורא לה באמצע העבודה, ומבקש ממנה שתנוח מעט. גם הודיע לה באופן כללי שהוא מאד ישמח אם תעשה את מלאכתה בצורה אישית וקלה. כאשר שתעבוד במהירות ובאופן מכביד ומתיש. זאת למרות שהאיטיות הזאת עלתה לו בתשלום נוסף, משום שישלם לה לפי שעות.

היחס הזה של הענקת כבוד שרחש הרב אברמסקי לאותה עוזרת, בודאי גרם לה להסתכל בעין אחרת, טובה יותר, על התורה ודרכי הנעים שלה. גישה כזאת להתייחס בכבוד ראוי לכל אדם בשווה, מבלי לעיין מה טבעו ומעמדו, היא זו שמביאה שלום ושלווה בעולם.

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, בספרו "אמרי דעת" (חלק ב עמוד כד) מאלף אותנו מנסיונו רב השנים בתחום החנוך, כך: "אני אומר לכם, מתוך עובדות קיימות ומנסיון של עשרות שנים, שיסוד הבנין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד את עצמו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר דברים קובעים זה, אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות, אוי יש לו עתיד מזהיר, ואם חס וחלילה המידות הן אחרות, הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממצלות לגמור..." ע"כ מהספר "אוצרותיהם אמלא" של הרב אליעזר טורק.

הרב חיים בן חמו שליט"א

פרשתנו מופיעה בסמיכות לפרשת מתן תורה, פרשה שברובה הגדול עוסקת בסוגיות ובהלכות הקשורות לתחום של בין אדם לחברו, 42 מתוך 53 מצוות בפרשה. ויש להבין האם אין כאן ירידה תלולה מהמעמד הגדול והמיוחד בו כל העולם דמם, והבורא יחד עם ריבי רבבות יורד ומדבר עם עמו כדבר איש אל רעהו, לטיפול בגנב שאין בידו להשיב, שור שהזיק, הונאת הגר, עיני יתום או אלמנה וכו'?

האם לא היה נכון יותר להמשיך את אותה התרוממות הרוח של מעמד הר סיני לציווי בניית המשכן וכליו מקום להשראת השכינה כפי שהגדיר זאת הרמב"ן שהמשכן היה מעין מעמד הר סיני מתמשך?

העובדה שנותן התורה ראה לנכון להקדיש את הפרשה הראשונה מיד לאחר מתן תורה במשפטים שבתחום בין אדם לחברו מצביעה על החשיבות הרבה שצריך לתת לנושא זה, הבורא יתברך ברא את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו וציוונו לחלוק כבוד לבריותיו.

על ערך חשוב זה אומרת הגמרא במסכת ברכות (דף כח:) "תנו רבנן: כשחלה רבי אליעזר הגדול נכנסו תלמידיו לבקריו אמרו לו רבינו, למדנו אורחות חיים ונוזחה בהן לחיי העולם הבא, אמר להם היוהרו בכבוד חבריכם, ובשביל כך תצטוו לחיי העולם הבא".

כהקדמה לפרשה זו אומרים חכמי המוסר התורה סיימה את הפרשה הקודמת בפסוק (כב-כג) "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערוותך עליו" התורה מצווה שבמזבח לא יהיו מדרגות, אלא כבש משופע שעליו יעלו הכהנים בבואם להקריב, כי ע"י המדרגות יצטרכו להרחיב את פסיעותיהם, ואף על פי שאין בכך גילוי ערוה ממש, שהרי הכהנים היו לבושים במכנסים, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה, ויש בזה מנהג בזיון כלפי האבנים, והדברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה, שלא תנהג בו מנהג בזיון, לאחר קל וחומר זה אפשר לגשת לפרשת משפטים, לכן נסמכו הפרשיות.

בתנא דבי אליהו רבא (פרק כח) מובא, כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בניי אהובי, כלום חסרתי דבר שאבקש מכם? ומה אני מבקש מכם? אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ותהיו מכבדים זה את זה.

אחד הדינים המופיעים בפרשה (כא-לו) "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכו, המישה בקר ישלם תחת השור, וארבע צאן תחת השה" כותב רש"י: "א"ר יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודם של בריות, ולכן, שור שהלך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפיו משלם חמישה, שה שנושאו על כתפו משלם ארבעה הואיל ונתבזה בו הגנב, כלומר התורה מתחשבת בעובדה שהגנב התבזה תוך כדי שהוא גונב, ולכן עושה לו הנחה בעונשו, ולכאורה מי גרם לו להתבזות? הוא לעצמו, ומה המקום להתחשב בו, אנו היינו אומרים שזו דווקא סיבה להחמיר בעונשו, אלא כאן המקום לחדד את החושים שלנו על פי אמות מידה של תורה הקובעות שכבודו של האדם הוא ערך גדול מאוד, ליתר ביאור, באדם ישנם שני צדדים האחד הוא שכלי והשני רגשי, כך שבכל עימות שכלי בן שניים ההיגיון מנצח, ואילו בעימות רגשי, כאשר מבזים או משפילים אדם הרי שבכך מבטלים אותו והדבר מוגדר כרציחה ממש, לא בכדי אמרו חז"ל (ב"מ נח): "המלביץ פני חברו כאילו שופך דמים" וכן אמרו "נוח לו לאדם שישליך עצמו לכבשן האש ואל ילביץ פני חברו ברבים", וכותב הפני יהושע שם שהמשליך עצמו לכבשן האש יש לו חלק לעולם הבא, ואילו המלביץ פני חברו אין לו, כלומר זה חמור יותר מרציחה.

עד איפה ניתן לראות שבזיון נחשב כביטול האני של האדם, כתוב במגילת אסתר (ה-ט) "ויצא המן ביום ההוא שמחה וטוב לב, וזכרות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי המה"...המן קורא לזרש אשתו ולאזהביו מספר להם על מעמדו הרם, על עושרו המיוחד ועל רוב בניו, ושמכל המאה עשרים ושבע מדינות הוא בלבד מוזמן בפעם השנייה אל המשתה שעשתה אסתר, וכל זה היה הקדמה, והעיקר, "וכל זה איננו שווה לי בכל עת אשר רואה אני את מרדכי יושב בשער המלך" לכאורה לא מובן למה כל זה אינו שווה, הרי כל העמים בכל מדינות המלך משתחוים לו, וטבעת המלך ניתנה לו עם סמכויות רחבות, ואיך אפשר לומר שכל זה אינו שווה? התשובה מבחינה שכלית זו שאלה נכונה, אבל המן מדבר מבחינה רגשית, אומר המן מרדכי מבטל אותי כאילו אני לא קיים, הוא מחשיב אותי כמו מת, ולכן כל זה איננו שווה.

על פי האמור נבין את הגמ' (סנהדרין מו:) האומרת שמי שנהרג בתלייה ע"י בית דין, שיש לקבור גם את העץ שעליו נתלה, כדי שלא יאמרו על עץ זה נתלה פלוני, כלומר גם כאשר מדובר בחייב מיתה, ויותר מזה אפילו אתונו של בלעם שעליה רכב בכואו להשמיד בקללתו אומה שלמה שלא עשתה לו מאומה, אומרים חז"ל (מדר"ר כ-יב) שהקב"ה המית אותה, ולמה? כדי שלא יתבזה ע"י בלעם, שיאמרו הנה האתון שהוכיחה את אדונה והוא לא עמד בתוכחה, רואים אנו שכבוד הבריות הוא כ"כ חשוב שהקב"ה חס אפילו על רשעים גויים, על אחת כמה וכמה באחינו בשרנו שיש לנו להקפיד יותר על בין אדם.

נסיים במעשה המובא בגמ' (שבת לא) בו אומר הלל את משפט המפתח שהוא המבוא לתורה כולה, בבחינת דרך ארץ קדמה לתורה, מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו שמאי באמת הבניין שבידו, בא לפני הלל גייריה אמר לו הלל דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור.

ה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות אמן.